

İDRİS BALUKEN
SİNCAN'DAN EDİRNE'YE
HASBIHAL-NAME

IDRİS BALUKEN: 1976'da Bingöl'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bingöl'de tamamladı. 1992'de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kaydoldu. 1998'de bu fakülteden mezun oldu. Heybeliada Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi E.A.H.'de ihtisas yaptı. Bingöl ve Diyarbakır'da uzman doktor olarak çalıştı. SES, TTB başta olmak üzere çeşitli sivil toplum örgütlerinde yer aldı. 24. Dönem Bingöl, 25. Dönem Diyarbakır milletvekilliği yaptı. Çatışmalı sürecin sonlandırılmasına yönelik başlatılan çözüm sürecinde Sırrı Süreyya Önder ve Pervin Buldan'la birlikte İmralı Heyeti'nde bulundu. Barış heyeti çalışmalarını yaşamının en onurlu sayfası olarak tanımladı. 4 Kasım 2016 tarihinde HDP'ye yönelik siyasi operasyonlar kapsamında tutuklandı. 30 Ocak 2017'de ilk duruşmada tahliye edildi. Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki bir ilkle tahliye kararına yapılan itiraz sonucu 21 Şubat 2017'de yeniden tutuklandı. Siyasi çalışmaları ve düşüncelerinden dolayı 16 yıl 8 ay hapis cezası aldı. Evli ve iki çocuk babası. Romanları *Üç Kırk Dal* ile *Oko* gene Dipnot Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Sincan'dan Edirne'ye Hasbıhal-Name / İdris Baluken

© İdris Baluken, 2022

© Dipnot Yayınları, 2022

Dipnot Yayınları 274

ISBN: 978-605-74143-7-3

1. Baskı, 2022/Ankara

EDİTÖR: İbrahim Yıldız

DÜZELTİ: Ümit Özger

KAPAK TASARIMI: Duyosal Tuncer

BASKI ÖNCESİ HAZIRLIK: Dipnot Bas. Yay. Paz. San. Ltd. Şti.

BASKI: Sözkese Matbaacılık (Sertifika No: 13268)

İvedik O.S.B 1518. Sok Mat-Sit İş Merkezi No: 2/40

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 395 21 10

Dipnot Yayınları (Sertifika No: 14999)

Selanik Cad. No. 82/24 Kızılay / Ankara

Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32

e-posta: bilgi@dipnotkitap.com

www.dipnotkitap.com

İdris Baluken

Sincan'dan Edirne'ye
Hasbıhal-Name

İDRİS BALUKEN KİTAPLARI

* Üç Kırık Dal

* Oko

*İnsanlık adına onur ve umut mücadelesi yürüten
bütün özgür tutsaklara...*

Teşekkür

Kitabın hazırlanmasında eleştiri, yorum ve önerileriyle katkı sunan koğuş arkadaşım M. Ali Bul'a;

Özveri, emek ve alınterinin en eşsiz örnekleriyle üreti sürecinin her aşamasında paydaş olan Hasan Kılıç, Esra Kılıç'a;

*Dipnot Yayınevi emekçileri Emirali Türkmen,
İbrahim Yıldız, Ümit Özger'e
teşekkürlerimle...*

Bir teşekkür de yaşadığımız haksız, hukuksuz sürecin tüm yükünü omuzlamaktan yüksünmeyen avukatlarım Reyhan Yalçındağ Baydemir, Serdar Çelebi, Raci Bilici'nin yüce gayretlerine...

İçindekiler

<i>Girizgâh: Keko Kuşu</i>	9
<i>Haberler Yalan Söylüyorsa</i>	16
<i>Yoldaşımınla Hasbıhal</i>	20
<i>Muktedirin Kibri, Tarihin Terazisi</i>	28
<i>Yazmak, Yaşamak</i>	31
<i>Sanatın, Kitabın Gücü</i>	37
<i>Hep Hakikati Söylemek</i>	45
<i>Yaratma Sancısı</i>	48
<i>Zorba ile Vicdan</i>	52
<i>Sevgili Başkan</i>	58
<i>Yalan Olmadan Siyaset Olur mu?</i>	66
<i>Hapı Yutan Amca</i>	72
<i>Yaşama Sevincini Damıtmak</i>	74
<i>Düşük İnsanlıklı Tıpsız Zindanlar</i>	79

<i>Asil Suçlular</i>	90
<i>“Mahkum Mektubu”</i>	95
<i>Mahkum: İnsan</i>	98
<i>O Bavulda Ne Var?</i>	103
<i>Doğanın Cellatları</i>	111
<i>Ütopya?</i>	115
<i>Şarlatanlar Zamanı!</i>	120
<i>Adalet? Kimin Adaleti?</i>	128
<i>Kapatılmanın “Mantığı”</i>	137
<i>Diren Söz ile Söz ile</i>	142
<i>“Yeter ki Kararmasın”</i>	147
<i>Zulmün Bin Bir Çeşidi</i>	149
<i>Köpekbalığının Dişleri</i>	151
<i>Mizahı da Unutmayalım!</i>	155
<i>Bir Haysiyet Meselesi</i>	156
<i>Karın Çağrıştırdıkları</i>	160
<i>Heybeliada “Mahkumları”</i>	163
<i>“İndim Maden Ocağına”</i>	171
<i>Virüs Her Yerde</i>	175
<i>Son Söz: Direnerek Yaşadık</i>	179

Girizgâh: Keko Kuşu

“Keko... Keko...” “Kum kışt, mı kışt”¹, “Kum şıt, mı şıt”²

Zazaki’de “Keko” dediğimiz o masalsı kuşun³ çığlıklarıdır yazdıklarım. Türkçe karşılığını bilmediğim, bulunduğum koşullardan ötürü öğrenme imkanından da yoksun olduğum için Zazaki ismiyle anarak anlatmaya çalışayım “Keko” kuşunun öyküsünü.

Her ne kadar öyküyü, Türkçe bilmeyen rahmetli nene-min sesiyle salt anadilimde hatırlıyor, düşünüyor ve düşünüyor olsam da mütevazı bir çabayla tercüme etmeye çalışacağım. Tercümeden ötürü ortaya çıkacak anlam ve duygu yitimi gibi kusurları şimdiden üstlenmiş olayım. Temennim,

¹ “Kim öldürdü, ben öldürdüm.”

² “Kim yıkadı, ben yıkadım.”

³ Anılan kuş, bazı yörelerde Pepo olarak da adlandırılır. Pepo... Keko... Pepo....Keko... feryadında, Pepo hayret duygusunu da içeren bir yakarışın ifadesidir.

öyküyü biliyor olman ve ilk cümleleri okuduğun andan itibaren anadilimizde Kırmancki ruhuyla anımsamandır.

Şöyle anlatırdı nenem: “Vaktiyle, birbirini çok seven ve bakmaya kıyılmaz güzellikte iki kardeş vardır. Ablası, kardeşini gözünden dahi sakınır. Sevgi ve güzellik timsali kardeşlerin yazgısı, annelerinin ölümünden sonra, acımasız ve gaddar bir üvey annenin eve gelmesiyle değişir. Çocuklar üvey anneden öylesine korkarlar ki, yaşamlarına ait tek gaye, onun zulmünden korunmak olur. Çocuklar kadının her istediğini yapar, bir sözünü iki etmemek için canhıraş bir çabayla koşturup dururlar. Yoksulluğun dayattığı çalışma zorunluluğundan dolayı yüzünü dahi göremedikleri babanın da kısa bir süre sonra ölmesiyle çocukların kaderi üvey annenin saçtığı keder ile bütünleşir. Kader ile kederin cendresindedir artık yaşamları...

Günlerden bir gün üvey anne iki çocuğu ormana kinger toplamaya gönderir. Uсталıkla altını yırttığı torbanın akşama dolu olarak gelmemesi durumunda onları büyük bir cezanın beklediğini söyler. İki kardeş, torbayı doldurmak için gün boyu ağızlarına tek bir lokma dahi almadan kinger toplama girişirler. Öyle ki, torbanın içine bakma gereği bile duymadan, ellerini yara ve sıyrık içinde bırakan dikenlere aldırmadan ha bire kinger toplama telaşındadırlar. Zaman ilerler. Karanlık basmak üzereyken iki kardeş yorgun argın bir vaziyette, koca bir meşe ağacının altına kendilerini zor atarlar. Biraz soluklanıp eve doğru yola öylece koyulmayı tasarlarlar. Bir süre dinlendikten sonra, abla kardeşinden az ötede duran torbayı getirmesini ister. Dönüş yoluna koyulmadan torbanın doluluğunu kontrol etmektir amacı. Küçük kardeş

torbayı kaldırır kaldırmaz bir tuhaflik olduğunu sezer. Torbanın altında, dikenleri ile kalın beze yapışmış birkaç kinger yaprağı dışında hiçbir şeyin olmadığını görür. Telaşla ablasına seslenir. Abla gördüğü manzaraya inanmak istemez. Torba neredeyse boş olduğu için sorgulama gereği dahi duymadan kardeşini suçlamaya başlar. Üvey anne ve ceza korkusunun mantığını teslim aldığı bir akıl tutulması yaşar. Gün boyu topladıkları kingerleri çakturmaktan kardeşinin yediğini düşünür. Aksi durumda, kendisinin tek bir dal dahi yemesine rağmen torbanın dolu olması gerektiğine kendini öyle şartlandırır ki, kardeşinin hiçbir izahatı ona inandırıcı gelmez. Zihninde oluşan yargı, hiçbir gerekçeyi yanına yaklaşturmaz. Kabaran öfkesi, aklını ve vicdanını öylesine boğar ki, tüm sağduyusunu ve soğukkanlılığını yitirmeye başlar. Ceza korkusu zihninden ürkek yüreğine döküldükçe hepten çıldırma noktasına gelir. Bu çılgınlık ânının kararttığı gözlerle görmeye başlar her şeyi. Çok geçmeden kinger toplamak için kullandığı çakıyı biricik kardeşinin göğsüne saplayıverir. Oracıkta can verir kardeşi. Öfkesi ve hırsı ablayı öyle şirazedden çıkarır ki, yaptığı işin doğruluğunu kanıtlamak istercesine cesedin karnını yarmaya başlar. Torbada olması gereken kingerleri çakı ile deştiği midede görürse, haklı çıkmamanın verdiği bir duyguyla suçunu hafifleteceğini sanır. Vicdanında belirmeye başlayan sızıları bu şekilde bastırabileceğine inanmaktadır. Ne var ki yardığı midenin içi, ölmeden önce güzel kardeşinin ısrarla belirttiği gibi bomboştur. İçinde tek bir kinger kırıntısı dahi yoktur. Yüreğinde kahredici bir acı, torbaya yeniden göz atar. Torbanın altındaki yırtığı gördüğü anda gerçeği anlar. Korkunç bir suçun ve gü-

nahın idrakıdır bu! Dayanılmaz ve boğucu bir sancının ağırlığıyla sarsılır. Çılgılık çılgılığa Tanrı'ya yalvarmaya başlar. Ya canını oracıkta almasını ya da bedeninin, ruhunun bir kuşa dönüştürmesini ister Tanrı'dan. Vicdanında oluşan yaranın sancısından ya toprağa gömülerek ya da bir kuş bedeninde dünyanın her yerine uçarak son nefesini vereceği ana kadar işlediği suç, bulaştığı günahı, dağlara taşlara, ağaçlara ormanlara, canlı cansız bütün mahlukata haykırarak kurtulacağını düşünür. Büyük bir azap ve pişmanlık içindeki o ses-ten yükselen dilekler kabul görür ve gökyüzüne yanık sesli bir kuş havalanır oracıkta. “Keko... Keko... Keko...” diye bağırır kuş. Duyanların ruhuna işleyen bir ağıttır haykırdığı. “Keko” diye bağırıldıkça az da olsa bir hafifleme hisseder ruhunda ama yine de kurtulamaz vicdanını sıkıan o boğuntudan. Duasını, dileğini hatırlar kuş. İşlediği suç, bulaştığı günahı, canlı cansız bütün mahlukata duyurmaktır duası. Bunun üzerine “Kum kışt, mı kışt” (Kim öldürdü, ben öldürdüm), “Kum şıt, mı şıt” (Kim yıkadı, ben yıkadım) der... Rivayet odur ki kuş, kıyamet gününe kadar feryat figan içinde kardeş acısını haykırarak, ruhuna sinmiş suçun ve günahın azabından kurtulmaya çalışacaktır.

O gün bugündür Keko kuşu, ilkbaharın başlarında yani kingerlerin çıktığı zamanlarda acısını dağlara taşlara, ovalara, kayalara, uçurumlara haykırır. Kingerler kurumaya başladığı anda ise sesi duyulmaz, başka bir diyara göçtüğüne inanılır. Acı ile yüzleşmenin feryadı, bir nevi gelmekte olan bir baharın habercisi oluvermiştir. Doğanın baharı ve yaşamı acıdan damıtmasının mucizevi bir örneğidir adeta. İnsanın, insanlığın yapamadığını, doğanın nasıl yaptığına eşsiz bir

örnektir. Kuşun ağıdı ne asil bir ruha sahiptir ki Keko sözcüğü Zazaki'de yerine göre kardeş, arkadaş, yoldaş, evlat yerine geçer. Hazin öyküsünün yarattığı ibretlik acının üzerinden türlü türlü anlatılar, dersler çıkarmak mümkündür. Kardeş acısına tercüman olduğu gibi evlat acısına, yoldaş, arkadaş, heval acısına da uyarlama imkanını verir insana. Vicdan acısı ile itirafın, yüzleşmenin, hesaplaşmanın ilişkisini ortaya seriverir.

Çocukluğumuzun geçtiği Bingöl'ün küçük dağ köylerinde ne zaman bu yaralı kuşun sesini duysak işi gücü bırakır, onu dinlemeye koyulurduk. Hâlâ öyledir bu durum bizim oralarda. Kardeş sevgisinin erdemi ve kardeş katlinin lanetine dair o günlerde söyleyecek pek söz bulamazdık. Ancak, her birimiz, farklı versiyonlarıyla dinlediğimiz öyküyü birbirimize anlatmaktan da geri durmazdık. Bugün sana yazarken kardeş sevgisinin erdemi ve kardeş katlinin laneti üzerine biriktirdiğimiz onca deneyim ve söze rağmen, hatta bu konuda başkalarına sayısız defa söylev çekmiş, önerilerde bulunmuşken tekrar bu öyküye başvurmuş olmam, çocukluk yıllarının silikleşmiş anılarında yol almaya çalışmam, garip ve ilginç bir durum yaratıyor doğrusu! Şu anda yüzlerce kitap okuyup özümsemeye çalıştığım öğretilerin çoğu yaşlı nenenin huzur veren sesi karşısında önemsiz bilgi yığınları olarak görünüyorlar gözüme...

“Keko... Keko... Keko...”, “Kum kışt, mı kışt...”, “Kum şıt, mı şıt...” Asırlardır birbirlerini boğazlayan kardeş halkların yaşadığı Ortadoğu coğrafyasının en görünür yerlerine Keko kuşunun ağıtındaki sözleri yazdırıp onların anlamını özümsetme imkânımız olsaydı... Masa başında hazırlanmış

Ortadoğu haritalarındaki kanlı sınırların tam merkezine başkent isimleri yerine bu özlü sözlerin bütün dillerdeki karşılıklarını kazıma şansımız olsaydı. Her halk, birlikte yaşadığı diğer halklara yaptıkları üzerinden bir yüzleşme ve hesaplaşmaya girerek işe başlama idrakına kavuşmuş olsaydı! O durumda, sömürgecilik anlayışından fetih heveslerine, emperyal kirli planlardan günümüzün başat hükümrani kapitalist moderniteye kadar, halkları birbirine düşüren iğrenç hesapların gerçek yüzlerini açığa çıkarmak, koca bir coğrafyanın yazgısını değiştirmek mümkün olur muydu sence? Türk, Kürt, Arap, Fars, Asuri, Süryani, Ermeni, Keldani başta olmak üzere toprak ve kader birliği içerisinde olmaları gereken halklar birbirlerini boğazlamanın anlamsızlığını ve aymazlığını bilince çıkarmayı başarırlar mıydı dersin? Tarih boyunca Ortadoğu sahnesinde perde açan trajik oyunlardaki meşum rolleri reddetmenin zamanı gelip geçmiyor mu? Sıkça söylenegelen bir gerçeğe atıf yaparak, bilinçli olarak yanlış dağıtılan roller üzerinden, sonu iyi bitecek oyunlar kurgulamanın mümkün olmadığını belirtebiliriz. Tam tersine, böylesi bir kurgunun olduğu sahnelerden olsa olsa kaos ve karmaşanın, anlamsız ve trajik sonuçların çıkacağını söylemek mümkün! Öykümüzdeki ruhu ve rolleri güncele aktararak, devasa bir tarihsel kurguyu berraklaştırabileceğimiz kanısındayım. Korku, zulüm ve ceza sopasını elinde tutan sömürgecileri, fetihçileri, emperyalleri, azgın uluslararası kapitalistleri pekâlâ acımasız üvey anne rolüyle özdeşleştirebileceğimiz gibi, bunların değirmenine su taşıyan, halktan toplumdandan kopuk, basit çıkarlar uğruna her türlü ahlak ve erdem unsurundan sıyrılmış siyasal iktidarları da bu gruba

dahil edebiliriz. Ölen ve öldürenin kimliğine bakmadan nasıl ki öyküdeki iki kardeşi rahatlıkla kurban statüsüne koyarak bir okuma yapmak mümkünse, zulmün, sömürünün, yoksulluğun, açlığın keskin pençelerini boğazlarında hissederek birbirlerini öldürme, katletme durumuna düşen kadim halkların yazgısını da bu düzleme koymak yanlış olmasa gerek. Ne var ki, öykünün özünü oluşturan suçla yüzleşme, idrak bilincine erme, vicdani yükten kurtulma ve günahtan arınma adına bağışlanmayı merkezine alan kendisiyle hesaplaşma arayışlarına gerçek yaşamın tarihsel akışı içinde rastlamak mümkün değil. Böyle olduğu için öldüren konumunda olan ve bunun rahatsızlığını taşımayan halkların durumunu, bir nevi “kurban-katil” konumundaki masal kuşunun durumu ile özdeşleştirmek zorlaşıyor. Her halükârda, hakkındaki en net kanaatlere sahip olduğumuz özneyi, katledilen kurban üzerinden edindiğimizi söylersek yanlış olmaz. “Tartışmasız kurban” statüsünü, yaşadığımız coğrafyanın gerçek hayatına uyarlamaya kalksak, şüphesiz etnisite, din, inanç, kimlik, cinsiyet vb. temelinde oldukça kabarık ve uzun listeler yapmamız gerekecek. Bunu yapmaktansa halklar temelinde Kürtleri, Ermenileri, Asurileri, Süryanileri, Keldanileri; inanç temelinde Ezidileri, Alevileri, gayri Müslimleri; sosyal ve toplumsal bazda çocukları, gençleri, kadınları anarak bu uzun ve kabarık mazlum listesinin kısa bir temsilini yapabileceğimiz kanaatindeyim.